



ಒಂಭತ್ತು

ಹೋರಾಟ ನಾಜೂಕಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೋಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಹು ಹಿಂದಿನ ದಿನಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಸರ್ಕಾರ ಕಳೆದ ಎರಡು ತಿಂಗಳಿನಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಬಾಪೂ ಅವರನ್ನೂ ಸಹ ಬಂಧಿಸುವ ಅನುಮಾನವಿತ್ತು. ನಾಯಡೂ ಕೊಟ್ಟ ಸುದ್ದಿ ಹೋಸದೇನೂ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು, ಈ ಮೊದಲೇ ಮಡಲು ತುಂಬುವ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೌನ ಕವಿಯಿತು. ಅಡುಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹೋಳಿಗೆ, ಡೋಸೆಲಾ ಮತ್ತು ಮೆತ್ಯದ ಪಕೋಡದ ರುಚಿ ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ಎಲ್ಲರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆ ಆವರಿಸಿತು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರದ್ದು ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾತ್ರ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು

‘ಬಾಪೂ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿದೆ, ಇನ್ನು ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಹೋರಾಟದ ದಿಕ್ಕು ದಿಶೆಗಳೇನಾಗುವುದು?’

‘ನಾಯಡೂ ಅವರೇ’ ಮೊದಲು ಬಾ ಅವರು ಮೌನವನ್ನು ಮುರಿದರು, ‘ಅವರನ್ನು ಎಲ್ಲಿಡಲಾಗಿದೆ? ಅವರು ಒಂಟಿಯಾಗಿದ್ದಾರೋ ಅಥವಾ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಬೇರೆಯವರೂ ಇದ್ದಾರೆಯೋ?’

‘ನೀವು ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿ,’ ನಾಯಡೂ ಹರಕು ಮುರುಕು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು, ‘ಬೇರೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಸಹ ಬಾಪೂ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲರನ್ನು ಜೋಹಾನ್ಸ್‌ಬರ್ಗ್ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಲಾಗಿದೆ.’

‘ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಭೋಜನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದೆಯೇ?’ ಯಾರೋ ತಮ್ಮ ಕಳವಳವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು.

ನಾಯಡೂ ಮೆಲ್ಲನೆ ನಕ್ಕು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದವರಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿದರು, ‘ಬೈಯ್ಯಾ, ನಾನಂತೂ ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದವರ ಬಾಯಿಯಿಂದ, ‘ಬಳಿಗ್ಗೆ ಕೈದಿಗಳಿಗೆ ಉಪ್ಪಿಲ್ಲದ ಮುಸುಕಿನ ಜೋಳದ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುವುದು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವೇಳೆಗೆ ಒಂದು ಪಾವು ಅನ್ನ, ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪ್ಪು, ತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಬ್ರೆಡ್ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಜೆ ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಜೋಳದ ಹಿಟ್ಟಿನ ಗಂಜಿ ಮತ್ತು ತರಕಾರಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ’ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ.’

‘ಓಹ್, ಅವರು ಇಂಥ ಆಹಾರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ?’ ಬಾ ವ್ಯಗ್ರರಾದರು.

‘ನಿಜವಾದ ಹೋರಾಟವೆಂದರೆ ಈಗ,’ ನಾಯಡೂ ಹೇಳಿದರು, ‘ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಲ್ಲದ ಮುಖಂಡತ್ವ ಶೂನ್ಯವಾಗಿದೆ.’

‘ನೀವು ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿ, ನಾಯಡೂ ಅವರೇ’ ಇದುವರೆಗೆ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಯುವಕ ಹರಿಲಾಲ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮೌನವನ್ನು ಮುರಿದು ಹೇಳಿದ, ‘ಬಾಪೂ ಅವರ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಪೂ

ಅವರ ಅಪೂರ್ಣ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಈಗ ನನ್ನದು. ಇನ್ನು ನಾನು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಅತ್ಯಾಚಾರಿ ಬಿಳಿ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತೇನೆ.’ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ನಿಂತ ಗುಲಾಬ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮುಖವನ್ನೆತ್ತಿ ಹರಿಲಾಲನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಹೊಳೆದವು. ಹಸಿರು ಬಣ್ಣದ ಸೀರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿದ್ದ ಅವಳ ಶ್ವೇತ ಮತ್ತು ದುಂಡುಮುಖ ಸುಂದರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಾ ಅಕಾರಣವಾಗಿ ಸೊಸೆಯ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟರು. ಗುಲಾಬ, ಬಾ ಅವರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಬಂದಳು.

‘ಬೈಯ್ಯಾ...ನೀವು...ನೀವು ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗುವಿರ?’ ತಮ್ಮ ದೇವದಾಸ ನಡುವೆ ಬಂದ.

‘ಹೌದಪ್ಪ!’ ಹರಿಲಾಲ ದೇವದಾಸನ ತಲೆಯನ್ನು ನೇವರಿಸಿ ಹೇಳಿದ, ‘ಇಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮತ್ತು ರಾಮದಾಸ ಇಬ್ಬರೂ ಎಲ್ಲರ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಡಿ.’ ‘ಆದರೆ ಅಮ್ಮ, ‘ಇನ್ನು ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬರುತ್ತಾಳೆ’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ನೀವು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಸರಿಯಾಗಲ್ಲ.’

‘ಬೈಯ್ಯಾ, ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ...’ ರಾಮದಾಸ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ, ‘ನೀವಿಷ್ಟೇ ಇರಿ. ದೇವದಾಸ ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಯನ್ನು ನೀವೇ ಸ್ವಾಗತಿಸಬೇಕು. ನಾನು ಮತ್ತು ದೇವದಾಸ ಇಬ್ಬರೇ ಈ ಬಿಳಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ನಾವು ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ.’

ಈಗ ಎಲ್ಲರ ಮುಖದಲ್ಲಿದ್ದ ಚಿಂತೆ ಕರಗಿತು. ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಿಗಿತ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು.

ಹರಿಲಾಲ ಹೆಂಡತಿ ಗುಲಾಬಳನ್ನು ನೋಡಿದ, ಗುಲಾಬ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದಳು. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲಾ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳು ನಿಧಿಸಿದ ನಂತರ ಹರಿಲಾಲ ಗುಲಾಬಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಕೇಳಿದ

‘ಗುಲಾಬ, ನಾನೊಂದು ವೇಳೆ ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ, ನೀನೇನು ಮಾಡುತ್ತೀಯೆ?’

‘ಈ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೇನು ಗೊತ್ತು, ಸ್ವಾಮಿ?’ ಏನೂ ತಿಳಿಯದ ಗುಲಾಬ ಪತಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು, ‘ನೀವು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲವೂ ಒಳ್ಳೆತೆಗೆಯೇ ಎಂಬುದಷ್ಟೇ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು.’

‘ಸರ್ಕಾರ ನನಗೆ ದೀರ್ಘ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದರೆ ಮತ್ತೆ ನೀನು ವಿರಹವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.’ ಹರಿಲಾಲ ಹೆಂಡತಿ ಯನ್ನು ಪರಿಕ್ಷಿಸಲೋಸುಗ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ.

‘ನನಗೊಂದು ವಿಷಯ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದಿದೆ. ನಿಮಗೆ ಯಾವುದು ಸರಿಯೆನಿಸುವುದೋ, ಅದು ನನಗೂ ಸರಿಯೆನಿಸುವುದು’ ಹೆಂಡತಿ ಆತ್ಮ ಸಮರ್ಪಣಾ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದಳು, ‘ಬಾಪೂ ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾ ಅವರು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀವು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಸಹ ನನ್ನ ಸಮರ್ಥನೆಯಿದೆ. ನೀವು ನನ್ನ ಅಥವಾ...’ ‘ಯಾಕೆ ತಡೆದ ಗುಲಾಬ? ಹೇಳು...’ ಹರಿಲಾಲ

ಆಗ್ರಹಿಸಿದ.

‘ಅದು...ಅದು...ಆಮೇಲೆ ನೀವು ಮಗುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿ, ಇದನ್ನೇ ನಾನು ಹೇಳುವುದು.’ ಗುಲಾಬ ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಚಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಡ್ದುದನ್ನು ಹೇಳಿದಳು.

‘ಗುಲಾಬ...’ ಹರಿಲಾಲ ಭಾವಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೇಳಿದ, ‘ನನಗಿಷ್ಟೇ ಸಾಕು. ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸ ಇರುವವರೆಗೆ ನನಗಾವುದೇ ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲ.’

‘ಸ್ವಾಮಿ, ನನ್ನ ಸ್ನೇಹವಿಶ್ವಾಸ ನಿಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಸದಾ ಇರುವುದು. ನೀವು ನನ್ನ ಚಂದಿರ, ನಾನು ಪ್ರಧಿ...’

‘ಗುಲಾಬ, ನನಗೆ ಭಯವಾಗುತ್ತದೆ.’ ಹರಿಲಾಲ ಅಂಧಕಾರದ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೆಚ್ಚು ಭಾರವಾದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ, ‘ನಾವೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬೇರೆಯಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂದರೆ...?’

‘ಸ್ವಾಮಿ, ಹೀಗೇಕೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರ?’ ಗುಲಾಬ ದಿಕ್ಕುತೋಚದೆ ಎದ್ದು ನಿಂತಳು.

‘ನಾನು ನಿಜವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ನನಗೆ ಭಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೇನಾದರೂ ಆದರೆ ನನ್ನಂಥವನು ಸೆಟೆದು ನಿಲ್ಲಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ನಾನು ತುಂಬಾ ದುರ್ಬಲ ಮನುಷ್ಯ...ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ನಿನ್ನ ಯೋಚನೆ ಬಂದಾಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಚಾರವಾಗುತ್ತದೆ...’

‘ಹೀಗೆಲ್ಲಾ ಮಾತನಾಡಬೇಡಿ...’ ಗುಲಾಬ ಹರಿಲಾಲನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಬಾಗಿರಳು.

ಹರಿಲಾಲ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಬಾಪೂ ಅವರನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಈ ಮೊದಲೇ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಬಾಪೂ ಜೈಲಿನಿಂದ ಹೊರ ಬಂದೊಡನೆ, ಹರಿಲಾಲ ತಕ್ಷಣ ಜೋಹಾನ್ಸ್‌ಬರ್ಗ್‌ಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಪೂ ಎದುರು ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ. ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ಜೈಲಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದಾಗ, ಅಂದು ಫೀನಿಕ್ಸ್ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹರಿಲಾಲ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಘೋಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾಯಡೂ, ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ಈ ಸಮಾಚಾರ ಕೇಳಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸಂತಸವಾಯಿತು.

ಹರಿಲಾಲ ಬಾಪೂ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ, ‘ಒಂದು ವೇಳೆ ಸರ್ಕಾರ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮತ್ತೆ ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರೆ, ನಾನು ಈ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಯಾಗಿ ಹೋಗಲು ನನ್ನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ.’

‘ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಹೀಗೆಯೇ ಆಗುವುದು ಹರಿಲಾಲ,’ ಬಾಪೂ ಸಂತಸದಿಂದ ಹೇಳಿದರು, ‘ನೀನು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡುವಾಗ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಜೈಲಿಗೆ ಹೋದ ದಿನ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದು. ನಿನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣದ